

Як Гонза вивчав латину

Божена Нємцова

Якось Гонза каже батькові:

— Не хочу я бути простим селяком, хочу бути паном.

— Ще б пак! Я теж не проти, щоб вийти в пани. Але чи знаєш ти, Гонзику, що пан повинен знати латину?

— А що ж тут такого премудрого? Я піду в світ і дуже швидко її вивчу.

— Ну, як ти думаєш, що це таке легке діло, то йди і спробуй.

Набрав Гонза у кишені коржів та й подався у світ латини вчитися. Він і гадки не мав, що світ такий великий, і через те бадьоро прошкував дорогою. А що він ще ніколи не був далі свого двору, то неабияк здивувався, коли зійшов на перший же пагорб і побачив перед собою неозору далину.

— Леле! — вигукнув він і плеснув у долоні. — Який же великий цей світ! І коли-то я обійду його!

Побрів хлопець далі, і, коли дорогою йому траплялися люди, він пильно дослухався, як ті говорять, бо думав, що чує латину. Спершу він побачив чоловіка, який стояв на призьбі і кричав комусь: "Бодня кругла!" Почув Гонза ці слова і зразу повторив їх подумки десять разів, щоб не забути. Іде він, іде і раптом бачить, якийсь дядько висунувся з вікна, а під вікном сидить хлопець і дивиться на птаха. Птах п'є з калюжі воду, а хлопець кричить: "Тут п'є рись!"

"Бодня кругла — тут п'є рись, — повторив подумки Гонза. — Я вже знаю п'ять латинських слів і незабаром стану справжнім паном". Пройшов він ще трохи і знову побачив чоловіка, який показував своєму молодому наймитові на візок, кажучи: "Тачка їде".

— Бодня кругла — тут п'є рись — тачка їде, — луною відгукнувся Гонза, щоб запам'ятати почуті слова, а коли добре визубрив їх, аж підстрибнув на радість: — Не знаю, чому тато сумнівався у моїх здібностях, — пробурмотів він. — Адже латина дається мені дуже легко, і незабаром я знатиму її незгірше, ніж рідну чеську.

Він пройшов іще кроків з двісті й добувся до саду, де саме порався садівник. Раптом у сад вийшов пан і невдоволено дорікнув йому:

— Ну й трудяга!

— Бодня кругла — тут п'є рись — тачка їде — ну й трудяга! — повторив Гонза і бадьоро закрокував далі. Та раптом він став і замислився:

"Навіщо мені стільки вивчати ту латину? Наш пан учитель і цього не знає, а все-таки пан. Якщо я зубритиму й далі, то в голові у мене все переплутається і я забуду навіть те, що вже вивчив".

Розміркувавши так мудро, Гонза крутнувся на п'ятах і помчав додому.

— Ой, гляньте, наш Гонзик вернувся! — здивовано вигукнув батько, побачивши сина на порозі. — Ну що, вмієш уже балакати по-латині?

— Бодня кругла — тут п'є рись,— відповів поважно Гонза, вирішивши, що відтепер говоритиме тільки по-латині.

— Що це ти мелеш? Тебе й сам чорт не зрозуміє,— буркнув батько і вийшов з хати.

Але матері це не давало спокою, і за хвилину вона запитала:

— Де це ти, мій любий синку, цілісінький день швендяв?

— Тачка їде — ну й трудяга! — знову відрубав Гонза.

— Ти що, з глузду з'їхав чи напасть яка прикинулась, що таку нісенітницю верзеш?
— розсердилась мати.

Але Гонза із самого початку завів своєї латинської пісні, і хай би його про що питали, всім відповідав тільки одне:

— Бодня кругла — тут п'є рись,— тачка їде — ну й трудяга!

Позаяк він говорив дуже швидко, то ніхто не міг уторопати, що означають ці слова.

— Слухай, чоловіче,— мовила через кілька днів мати,— у нашого хлопця щось із головою негаразд — меле казна-що. Я ходила до старого пастуха порадитися, що з ним робити. І, знаєш, він дав мені добру пораду.

— Яку ж, цікаво?

— Сказав, треба линути йому на голову холодної води, тоді весь дур як рукою зніме.

— А чого ж, спробуй. Он він сидить під повіткою, про щось мріє. Візьми відро холодної води, вилізь на дах і лини йому на голову. Побачимо, чи це його вилікує.

Мати так і зробила: взяла відро холодної води, вилізла на повітку й линула на голову замріяному латиністові. Гонза скочив на ноги, схопився за голову й закричав, мов на пуп:

— Мамо, тату, рятуйте! Ой, моя голова!

Батько підійшов до нього і, вдавано дивуючись, запитав:

— Чого це ти репетуєш? Що сталося?

— Не знаю. Я сидів собі й повторював латину, і раптом наче небо прорвалося, щось упало мені на голову й замалим не вбило,— поскаржився Гонза.

— Отакої! А я вже думав, ти зовсім забув рідну мову. А воно, бачу, ще й непогано в тебе виходить,— засміявся батько.

— Ваша правда, тату: зі страху латина зовсім у мене з голови вискочила.

— От і гаразд,— сказав батько.— Краще бути простим, але чесним селянином, аніж панським блазнем. Запам'ятай це собі, сину!